

Västerviks kommunvapens historia

Sammanställning gjord av Johan Jensen, Kommunikationsstrateg 2017-10-21

Västerviks stadsvapen, dess historia och utveckling

Västerviks stadsvapen har sin ursprung i de stadssigill som användes för att bekräfta identitet och avsändare redan under medeltiden, ofta i samband med handel. Med sigillen kom också olika typer av privilegier utfärdade av kung eller kyrka. Det var ett sätt att styra, men också ett sätt att delegera. Med stadsprivilegier kom också rätten att hålla eget rådhus, egen jurisdiktion, visst självbestämmande och till exempel rätten att bedriva handel.

Det tidigaste bevarade sigillet från Västervik är från ett köpebrev från 1385. Det innehåller bokstaven W med en svårtydd omskrift. (Se figur 1.) När handeln med omvärlden ökade uppstod behov av större särprägel eftersom man lätt kunde förväxlas med andra städer på W i närheten.

Det var Johan III som 1587 införde ett nytt sigill med ett enmastat skepp (närmast en Hansegogg) med ett W intill masten. Som omskrift stod "S. Civitatis Westervick Anno 87" (Se figur 2.) Detta var tiden då Västervik började växa som betydande sjöfartsstad med ett skeppsvarv och rätten att bedriva handel med utlandet.

År 1672 anskaffades ännu ett sigill, nu med ett tremastat skepp och under 1700-talet uppstod flera varianter av detta sigill (Se figur 3 och 4).

Från sigill till stadsvapen

Framväxten av stadsvapensköldar har sin ursprung i det militära feodalsamhället. De rustningsbeklädda riddarna behövde en tydlig symbol för att inte förväxlas på slagfältet. För att bringa ordning utarbetades ett system; heraldiken med regler kring hur detta gjordes på bästa sätt. Större städer kunde ställa upp med egna arméer och därför uppstod stadsvapen som symbol för dessa städer. Eftersom Västervik som stad aldrig hållit någon egen armé utan istället varit koncentrerat på handel har vi mest använt sigill som symbol för stadens styre istället för vapensköldar.

Under 1800-talet fick heraldiken en upprykning i samband med Napoleons framväxande militärstat. Det blev på modet att utsmycka vapensköldarna med mer detaljer och kejsrerlig prakt. Det är först nu som vi ser framväxten av en så kallad murkrona ovanpå vapensköldarna. Denna var till för att markera stadsprivilegier så att den inte skulle förväxlas med andra typer av vapensköldar.

På 1800-talet införs också Riksheraldikerämbetet i Sverige. I en instruktion utfärdad i augusti 1885 bestämdes bland annat att inget vapen fick sättas upp på offentliga byggnader, minnesvårdar, fanor, standar eller mynt utan att riksheraldikern först hade hörts i ärendet.

I Västervik användes fortfarande sigill med tremastade skepp som

Fig 1. Det tidigaste bevarade sigillet från 1385.

Fig 2. Johan III:s sigill från 1587 med den enmastade koggen.

Fig 3. Stadssigill från 1672 med tremastat skepp.

Fig 4. Stadssigill från 1700-talet med variant av tremastat skepp.

avsändare i stället för vapensköld. I början av 1900-talet lär det ha funnits flera symboler och varianter av sigill så till den grad att stadsfullmäktige 1925 vände sig till riksheraldiker ämbetet för att få sigellets eller vapnets rätta utseende fastslaget. Det fanns förutom det enmastade koggen ytterligare tre varianter med tremastat skepp som användes vid olika sammahang. (Se stadssigill från 1930 bild 5.)

I stadsfullmäktige behandlades frågan om stadens vapen inte mindre än 13 gånger åren 1925 -1931. Staden ville få igenom användningen av det tremastade skeppet som symbol i vapnet, men riksheraldikern var obeveklig och hävdade användning av ursprungskoggen.

”En blå sköld med ett enmastat skepp av guld” blev den slutliga blasoneringen (Heraldiska beskrivningen) som Stadsfullmäktige tvingades acceptera enligt Kungl. Maj:ts beslut den 21 april 1931. Riksheraldikern överlämnade sedan ett nytt original till det nya stadsvapnet som fortsatt skulle gälla. (Se bild 6.)

Västerviks stad får då sin första officiella vapensköld/stadsvapen. Den är dock utan murkrona och har en enkel vapensköld.

Västervik väljer dock att följa tidsandan och göra en mer utsmyckad form med fördjupade konturer och skuggningar, en annan sköldform, en rejäl murkrona, samt en vimpel med text runtom skölden. (Se bild 7)

Det har sedan 1800-talet varit tillåtet för städer med stadsprivilegier att bära murkrona på vapen enligt heraldiska regler så Riksheraldikern har accepterat detta men det är fortsatt Riksheraldikerns original utan murkrona som arkiverats och varumärkesskyddas via Riksarkivet.

20 år senare ser vi en förenklad logotyp (Se bild 8.) där man valt en annan vapenform samt en annan typ av murkrona.

Från stad till kommun

Städernas särställning minskades succesivt från det att staten växte och makten centraliserades. 1863 infördes vår första kommunreform då landet delades upp i 2500 kommuner. Vid regeringsformen 1866 avskaffades ständsriksdagen och såväl borgarskapet som adeln tappade formell makt och man gjorde allt mindre skillnad mellan stad och landsbygd.

1953 gjordes en ny reform då man försökte minska antalet kommuner, men det var inte förrän 1971 års kommunreform som vi fick de ca 280 kommuner vi känner igen idag. Mellan 1953 och 1971 var det många kommuner, men inte alla, som började använda kommunvapen på sköld som symbol för det decentraliserade styret. Västervik som fick sitt kommunvapen redan 1931 var tidigt ute i detta.

Bild 5. Stadssigill från 1930

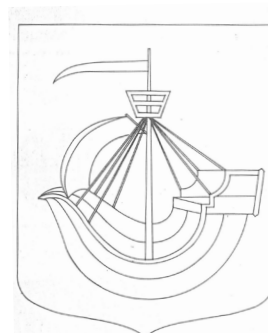

Bild 6. Original från Riksheraldikern 1931 för det nya stadsvapnet.

Bild 7. Västerviks första stadsvapen på sköld från 1938 som bygger på Riksheraldikerns original.

Bild 8. Reviderat stadsvapen från 1958.

Vid kommunreformen 1971 beslutades att de kommunala vapnen skulle registreras och varumärkesskyddas. Detta gjordes hos patent- och registreringsverket med stöd av en ny lag från 1 okt 1973. För Västerviks del beslutades att godkänna Riksheraldikerns stadsvapen från 1931 som det nya kommunvapnet för Västerviks kommun. Intyg för rättsskydd finns i skrivelse 1974-01-21 från Patent och registreringsverket. Men det är alltså riksheraldikerns ritning och underlag som registreras, inte den variant med murkrona som Västerviks stad beslutar att börjar använda. Skyddet gäller dock i och med att man följer blasoneringen (den heraldiska beskrivningen). Men redan här ser man hur det heraldiska vapnet och stadens "logotyp" börjar leva egna liv.

Västerviks kommun har sedan dess använt stadsvapnet som identitetsbärare men redan på 1980-talet började variationer förekomma. I ett brev från februari 1985 påpekar Statsheraldiker Clara Nevéus att Västerviks kommun frångått det ursprungliga vapnet från 1932 och lagt till en murkrona samt ändrat formen på vapenskölden. "...Dess detaljrikedom och volymmarkeringar gör, att det numera förefaller ganska omodernt – särskilt när det skall användas i liten skala." Hon erbjuder sig att modernisera stadsvapnet och poängterar att en nyritning bör underställas Riksarkivet för bedömning i heraldiskt avseende, innan den tas i bruk.

Detta har dock inte hörsammats utan man har fortsatt att använda stadsvapnet från 50-talet som symbolbild i sin logotyp för den nya kommunen.

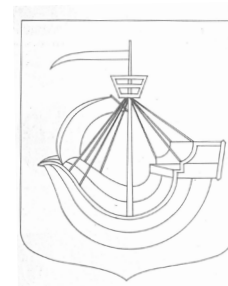
Från stadsvapen till logotyp

Under 1980-talet ökade konkurrensen om uppmärksamhet i takt med nya kanaler och medier för olika typer av information. Färgtryck blev vanligare och reklambyråer anlätades ofta för att annonsera och driva kampanjer. Ordet *varumärke* som tidigare mest handlat om kommersiella varor, börjar att användas även för myndigheter och offentlig verksamhet som ett samlingsbegrepp för hur man uppfattas av omvärlden. Begreppet *logotyp* lånas in från företagsvärlden och blir något snarlikt det vi tidigare kallat stadsvapen.

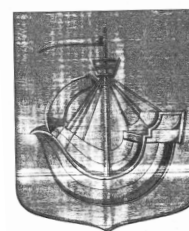
En logotyp beskrivs och varumärkesskyddas på ett mer detaljerat sätt där också färgkoder, namntexten och typografin räknas in. Framtagning av logotyper kan göras utan att riksheraldikern ska lämna godkännande. Utvecklingen av logotyper har för vissa offentliga verksamheter inneburit ett sidospår gentemot den heraldiska traditionen.

Myndigheter och kommuner har varit fria att välja logotyp själva så länge de inte inkräktar på andra regleringar och lagar. En sådan lag är Lagen om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar (1970:498). Kommuner har ensamrätt på att använda sitt heraldiska kommunvapen som logotyp för verksamheten. De får förvalta och utveckla kommunvapnet i samråd med Riksheraldikerämbetet men de får inte bryta mot den heraldiska blasoneringen (beskrivningen) och samtidigt kalla det ett kommunvapen. En lösning för många har varit att ta bort skölden för att på det sättet göra sig fri från heraldikens regler. Det vanligaste är dock att man har kvar sitt kommunvapen men att det anpassas till modernare kanaler.

Stadsvapenets utveckling

1932

1934

1938

1958

VÄSTERVIKS KOMMUN

1986

2003

Västerviks Kommun

I riktlinjerna för Västervik kommuns grafiska profil från 1988 pratar man om kommunens logotyp i stället för kommunvapnet. Logotypen består då av kommunvapnet med tillförandet av murkrona och understående text som en enda grafisk enhet. Det betyder att proportionerna mellan vapen och text inte får förändras, och någon annat typsnitt, någon annan stil, får inte heller användas. Den grafiska profilen beskriver också hur logotypen ska placeras och hur den ska användas vid olika sammanhang.

Logotypen är dock inte registrerad hos Patent och registreringsverket. Parallellt med detta har riksheraldikerämbetet jobbat med att modernisera kommunvapnen.

I början av 2000-talet gjorde Riksarkivet en genomgång av kommunvapen och Västerviks kommunvapen ritades om av Riksheraldiker Vladimir A. Sagerlund år 2006. Det är en mer stiliserad variant av ursprungsoriginalet från 1931 och det kommunvapen som gäller officiellt för Västerviks kommun ännu idag. (Se bild 9.)

Vid skrivandets stund har vi alltså ett modernt kommunvapen från 2006 som inte används av kommunen och en logotyp med stadsvapnet från 1950-talet som inte fullt ut följer gällande regler och riktlinjer.

2017-10-21

Johan Jensen, kommunikationsstrateg
Västerviks kommun

Källor

Riksarkivet

Svensk författningssamling

Egna arkiv

Intern utredning gjord 1986 av Kommunarkivarie Per Erik Fredriksson.

Vår nuvarande Kommunarkivarie Kent Berg har varit behjälplig att plocka fram källor ur vårt egna arkiv

*Bild 9. Omritat
kommunvapen
2006 av riksheraldiker
Vladmir A.
Sagerlund*

Datum

18.6.1971

Dnr

La 551/71

Västerviks kommun
593 00 VÄSTERVIK

Dnr	1971.182	LH	02.940
Ink	16.7	1971	
KOMMUNFULLMÄKTIGE VÄSTERVIK			

Fastställelse av vapen för Västerviks kommun
22.3.1971. En avskrift

Den 24 april 1931 fastställde Kungl. Maj:t vapen för Västerviks stad sålunda: "En blå sköld med ett enmas-
tat skepp av guld."

Västerviks kommun har bildats den 1 januari 1971 genom sammanläggning av Västerviks stad, Överums, Lofta-
hammars, Gamleby, Hallingebergs och Hjorteds landskom-
muner, Ukna församling av Uknadalens landskommun,
Västra Eds församling av Tjust-Eds landskommun samt
Blackstads församling av Locknevi landskommun.

Västerviks kommun har hemställt om förklaring att den
nya kommunen skall föra samma vapen och däremot svarande
flagga, som fastställts för Västerviks stad.

Riksarkivets heraldiska sektion har avgivit yttrande i
ärendet.

Kungl. Maj:t förklarar att Västerviks kommun skall föra
samma vapen, som Kungl. Maj:t den 24 april 1931 fast-
ställt för Västerviks stad, och en däremot svarande
flagga.

Sven-Eric Nilsson
Sven-Eric Nilsson

Jan Carle
Jan Carle

Exp. avg. 60 kr.

Avskrift till

länsstyrelsen i Kalmar län (2)
riksarkivets heraldiska sektion
samfundet för hembygdsvärd

Byrå 1
Sektion 4
Statsheraldiker
C Nevéus

1985-02-25
Ert datum
1985-02-21

Dnr 267-85-91

MT

Västerviks kommun
Per Erik Fredriksson
Box 12
593 01 VÄSTERVIK

Kommunens vapen

Härmed översändes en enkel xeroxkopia av den i riksarkivet förvarade prototypen till stadens vapen, som fastställdes 1931, och som enligt beslut 1971 även skall gälla för Västerviks kommun. Beskrivningen - som ju kommunen har tillgång till - är "en blå sköld med ett enmastat skepp av guld".

När det gäller ett heraldiskt vapen, är det beskrivningen, som är det primära. Om kommunen har flera varianter av vapenbilden, kan alla vara korrekta - förutsatt att de motsvarar beskrivningen. I Västerviks fall har man velat ta upp motivet i det äldsta bevarade stadssigillet med heraldiskt motiv från slutet av 1500-talet, och prototypen har tecknats i nära anslutning till detta. Dess detaljrikedom och volymmarkeringsringar gör, att det numera förefaller ganska omodernt - särskilt när det skall användas i liten skala. (Detta framgår av vinjetten på Ert brevpapper! Där har också en ovanlig sköldform kommit till användning. Fullt korrekt - men ingalunda nödvändigt - har vinjettens vapen också försetts med s k murkrona.)

Obs!

Riksarkivet kan om så önskas medverka till en nyritning av vapnet i moderniserande riktning. Under alla omständigheter bör en nyritning underställas riksarkivet för bedömning i heraldiskt avseende, innan den tas i bruk.

Med vänlig hälsning!

Clara Nevéus
Clara Nevéus

